

Zemřela Heda Kovályová

Heda Margolius-Kovályová byla česká spisovatelka a překladatelka, která ve svých pamětech Pod krutou hvězdou popisuje nacistické věznění během druhé světové války a pak komunistické perzekuce v 50. letech. Její práce je klasickým svědectvím života v totalitě. Zemřela 5. prosince v Praze. Její smrt potvrdila Helen Epsteinová, která editovala a pomáhala přeložit její revidované paměti.

Kovályová byla dcerou úspěšných rodičů, kteří byli židovského původu. Její život se naprosto změnil po německém anšlusu Československa. Společně s rodinou a svým manželem Rudolfem Margoliusem byla deportována do lodžského ghetta v Polsku. To se psal rok 1941. O tři roky později ji nacisté převezli do Osvětimi, kde hned po příjezdu skončili její rodiče v plynové komoře.

Po převozu do tábora nucených prací v Christianstadtu a práci v tajné muniční továrně utekla z průvodu vězňů, kteří byli eskortováni do Bergen-Belsenu na začátku roku 1945. Dostala se zpátky do Prahy, kde se znovu potkala se svým manželem. Ten přežil jak Osvětim, tak Dachau. V nadcházející komunistické vládě Klementa Gottwalda dosáhl až na pozici náměstka ministra pro zahraniční obchod. V roce 1952 byl Margolius a třináct dalších vládních úředníků, včetně někdejšího generálního tajemníka československé komunistické strany Rudolfa Slánského, zatčen a obviněn ze spiknutí proti státu. Až na dva byli všichni Židé. Všichni byli shledáni vinnými. Byl to jeden z nejznámějších monstrprocesů tehdejší doby.

3. prosince 1952 Margolia oběsili. Jeho ženu a čtyřletého syna Ivana stát pronásledoval. Lidé se jim vyhýbali. Vyhodili ji z bytu, práci nesehnala. Přežívala díky překladům pod smyšlenými jmény. V roce 1968 po sovětské invazi do Československa utekla do Berlína a pak emigrovala do Spojených států.

Margolius byl oficiálně, přesto potají, rehabilitován v roce 1963. Když vyplňovala žádost určenou pro Ministerstvo spravedlnosti, chtěli po ní, aby sepsala seznam ztrát způsobených manželovým zatčením a popravou. Kovályová sestavila seznam, který obsahoval „ztrátu cti“, „ztrátu zdraví“ a „ztrátu důvěry ve stranu a spravedlnost“. Poslední položkou na desetimístním seznamu byla „ztráta majetku“.

„Minulost v sobě tahám jako tahací harmoniku, jako knížku plnou pohlednic,“ napsala ve svých pamětech. „Stačí pozvednout jediný růžek pohledu a nekonečný had uteče, plazí se, cik cak, vypadá jako zmije a všechny obrázky mám okamžitě před očima“.

Clive James ve své knize *Kulturní amnézie: potřebné paměti z dějin a umění* oceňuje Kovályové „psychologický vhled a stručný styl“. Dodává, že pokud by „měl třicet vteřin na rozhodování, jakou knihu doporučit studentovi, který se chystá vydat na těžkou cestu porozumění politickým tragédiím dvacátého století,“ napsal, „určitě bych vybral tuto“.

Heda dívčím jménem Blochová se narodila 15. září 1919 v Praze. Její otec řídil jeden ze závodů továrny Waldes Koh-i-Noor, která měla pobočky po celém světě.

Když přežila mučení táborů, vrátila se domů a tam vládl politický a ekonomický zmatek. Na rozdíl od svého manžela pohlížela na komunismus s určitou skepsí. Tato ideologie nabízela, jak píše ve svých pamětech, „tolik jasné a jednoduché odpovědi na nejkompexnější otázky až jsem cítila, že někde musí být chyba“.

Přesto v roce 1945 spolu s manželem do komunistické strany vstoupili. Margolius nejprve pracoval pro

organizaci, která přestavovala československý poválečný průmysl. Po nástupu komunistů k moci v roce 1948 mu nabídli místo na ministerstvu zahraničního obchodu.

Svého druhého manžela Pavla Kovályho si Heda vzala v roce 1955, tři roky po smrti prvního. Přednášel filozofii. Pod jeho jménem překládala německou, britskou a americkou literaturu do češtiny a nakonec se stala jednou z nejrespektovanějších literárních překladatelek v zemi. Známa je díky provedení románů Arnolda Zweiga, Heinricha Bölla, Williama Goldinga, Muriel Sparkové, Saula Bellowa a Philipa Rotha. Její překlad [Raymonda Chandlera](#) jí inspiroval k napsání detektivky. Vyšla v češtině a jmenovala se *Nevina*.

V roce 1963 si ji předvolala ústřední komise komunistické strany, kde poprvé viděla utajený dokument, jež zprostil jejího manžela obvinění. Se vztekem ho odmítla s tím, že manželovo jméno má být očištěno veřejně. Obvinění jedno po druhém má být vyvráceno a úřady mají zajistit nové vyšetřování případu. Snažila se o to celý život, ale bez úspěchu.

Po odchodu do Spojených států, kde Kovály začal přednášet na Northeastern University, pracovala jako knihovnice na právnické fakultě na Harvardu. V roce 1996 se oba vrátili do Prahy, kde Kovály v roce 2006 zemřel.

Kovályová tedy čtyři roky po něm. Její syn Ivan Margolius vydal o rodinné historii knihu *Přemítání o Praze: cesty po 20. století*, která vyšla v roce 2006. Žije v Londýně.

Své paměti poprvé v roce vydala 1973 pod názvem *Vítězové a přemožení*. Kniha obsahovala také memoáry Erazima Koháka. Poté co ji Epsteinová přeložila, dočkala se kniha druhého vydání v roce 1986. Název se změnil: *Pod krutou hvězdou: život v Praze 1941-1968*.

Alfred Kazin první vydání knihy recenzoval pro The New York Times Book Review. Napsal: „Jsou to výjimečné paměti, tolik bolestivé, že jsem je dokola četl dlouhé měsíce a nebyl schopný je „zhodnotit“. Je to kniha napsaná s velkým tichým respektem vůči spravedlnosti a pravdě“.

William Grimes, New York Times
Přeložil Tomáš Rákos
foto: margolius.co.uk

Zajímavost pod čarou: Jan Margolius, dvanáctiletý vnuk Hedy Margolius-Kovályové žijící v Anglii, pro ni na svůj hudební blog nazpíval vzpomínkovou píseň *Šílený svět* od Tears for Fears v úpravě od Gary Julese.